

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

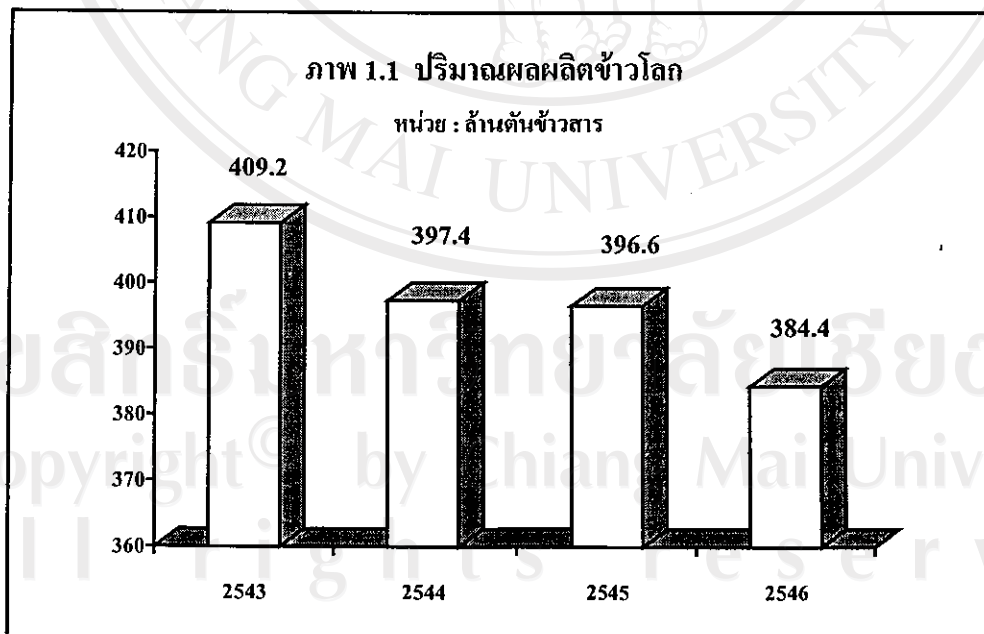
ประเทศไทยผลิตข้าวได้ ปีละประมาณ 23-25 ล้านเมตริกตันข้าวเปลือก ในจำนวนนี้กว่าร้อยละ 85 เป็นข้าวที่ได้จากการผลิตในฤดูนาปีที่มีพื้นที่กว่าร้อยละ 90 ของจำนวนพื้นที่นาทั้งหมด 60-64 ล้านไร่ การทำนาปีส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขณะที่การทำนาปรังมีแหล่งผลิตส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง ซึ่งจำนวนข้าวที่ผลิตได้นี้ประมาณ 13 ล้านเมตริกตันข้าวเปลือกจะใช้บริโภคภายในประเทศ ที่เหลือเกือบทั้งหมดจะส่งออกไปต่างประเทศ ซึ่งถ้าคิดเป็นข้าวสารแล้วปีหนึ่ง ๆ ไทยส่งออกข้าวประมาณ 6.5 ถึง 7.5 ล้านเมตริกตัน (ไทยฟาร์ม โชน, 2546: ออนไลน์)

ข้าวนอกจากจะเป็นอาหารหลักของคนไทยกว่า 60 ล้านคนแล้ว ข้าวยังมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจและสังคมมาก เนื่องจากเป็นรายได้หลักของเกษตรกรกว่า 20 ล้านคน และมีมูลค่าการซื้อขายข้าวเปลือกรวมกันถึงปีละกว่า 76,000 ล้านบาท นอกจากนี้ ยังมีบุคคลที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับข้าวในระดับต่าง ๆ อีกจำนวนมาก แม้ว่าในระยะที่ประเทศไทยได้เน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก ข้าวก็ยังเป็นสินค้าส่งออกสำคัญที่ทำรายได้ให้กับประเทศตลอดมาถึงปีละไม่ต่ำกว่า 35,000 ล้านบาท (ไทยฟาร์ม โชน, 2546: ออนไลน์) และในทศวรรษที่ผ่านมาไทยก็เป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดในโลก แต่ในระยะหลัง ๆ ได้มีประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น การส่งออกข้าวมีการแข่งขันกันมากขึ้น มีการใช้ราคาเป็นกลยุทธ์ในการทำตลาด ทำให้ราคาข้าวในตลาดโลกตกต่ำ ส่งผลให้ราคาข้าวเปลือกในประเทศลดต่ำตามไปด้วย (กรมการค้าต่างประเทศ, 2546: ออนไลน์) ความแปรปรวนของราคาข้าวที่เกิดขึ้น นอกจากจะทำให้รายได้เข้าประเทศลดลงแล้ว รายได้ดังกล่าวยังเป็นรายได้หลักของเกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ก็ลดลงด้วย ทำให้ได้รับความเดือดร้อน ขาดการยังชีพที่ดี เกิดปัญหาสังคมตามมา และถ้าหากรัฐบาลแก้ไขปัญหานี้ได้ไม่ทันท่วงที ก็อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่เศรษฐกิจทั้งระบบได้

จะเห็นว่า ราคาข้าวมีบทบาทมากทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จึงจำเป็นต้องหา
 ลู่ทางในการที่จะแก้ไขปัญหาอันจะเกิดขึ้นเนื่องมาจากราคา หรือพยายามควบคุมและใช้ประโยชน์
 จากราคาที่จะเกิดขึ้นนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมให้มากที่สุด ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะ
 ต้องมีการศึกษาพฤติกรรมความเคลื่อนไหวของราคาข้าว เพื่อนำไปใช้กำหนดแนวทางการวางแผน
 การผลิตทั้งระยะสั้นและระยะยาว ในอันที่จะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดให้
 ได้รับความไว้วางใจสูงสุด นอกจากนี้ รัฐบาลยังต้องใช้ราคาข้าวประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายใน
 ด้านที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ อาทิ นโยบายการผลิต นโยบายแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตร นโยบายการแทรก
 ราคา นโยบายทางการค้า เป็นต้น

การผลิตข้าวโลก

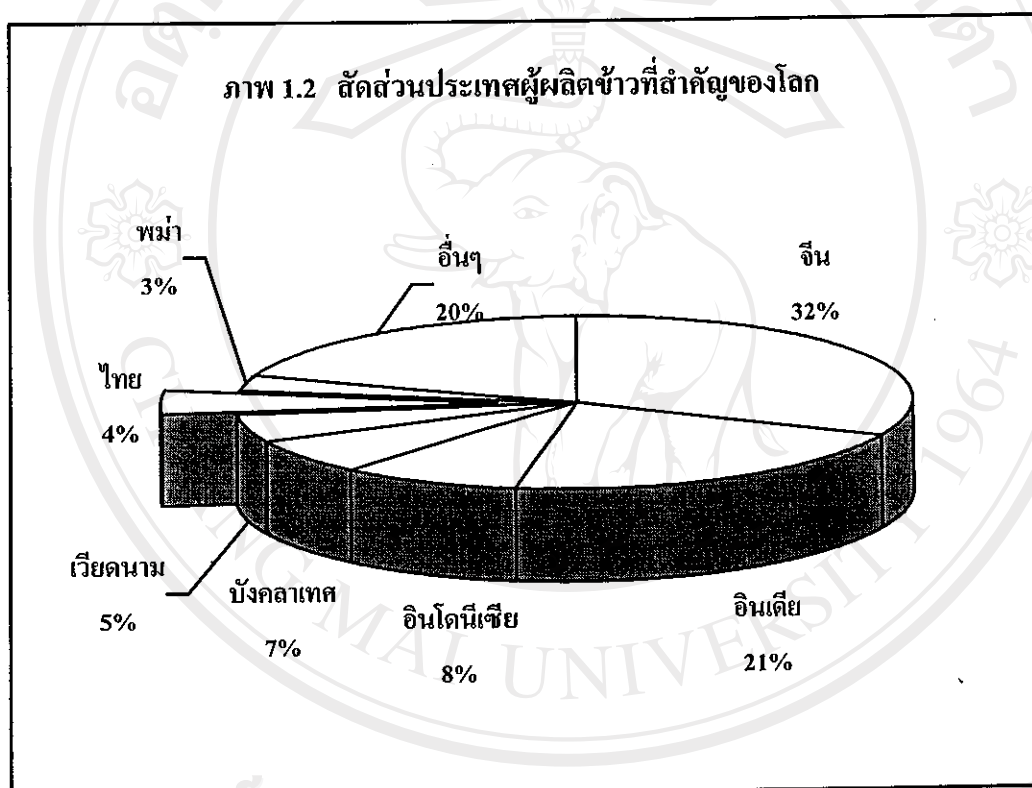
ปริมาณผลผลิตข้าวโลกปี 2546 มีประมาณ 384.4 ล้านตันข้าวสาร ลดลงจากปีก่อน
 ประมาณ 12.2 ล้านตันข้าวสาร หรือลดลงร้อยละ 3.1 นับว่าเป็นปริมาณการผลิตข้าวที่ต่ำที่สุดนับตั้ง
 แต่ปี 2543 และเป็นปีที่สามติดต่อกันที่ผลผลิตข้าวโลกลดลง ทั้งนี้ เนื่องจากหลายประเทศประสบ
 ปัญหาร้ายทางธรรมชาติ เช่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเดียซึ่งเป็นผู้ผลิตข้าว
 รายใหญ่ของโลก ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตข้าว (USDA, Foreign Agricultural Service,
 2002: Online)

ที่มา : USDA, Foreign Agricultural Service (2002: Online)

ประเทศผู้ผลิตข้าวที่สำคัญของโลก

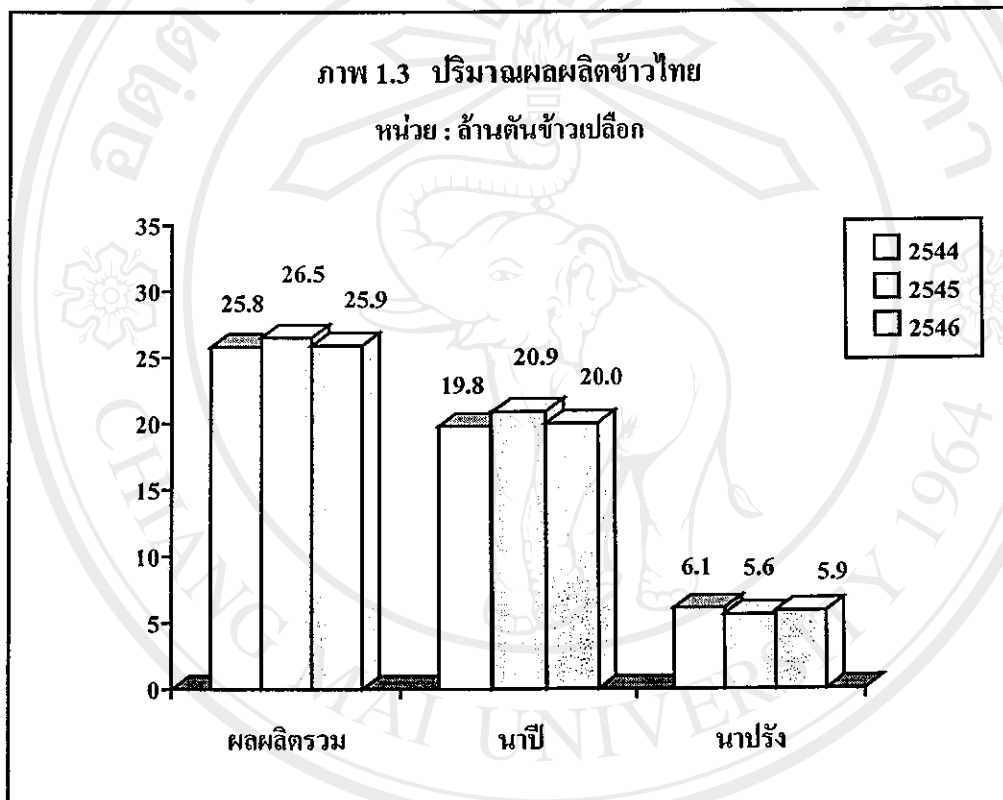
ในปี 2546 จีนเป็นประเทศที่มีการผลิตข้าวมากที่สุด คือประมาณร้อยละ 32 รองลงมา ได้แก่ อินเดีย อินโดนีเซีย และบังกลาเทศ โดยมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ 21, 8 และ 7 ตามลำดับ ในการผลิตข้าวของประเทศดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการผลิตข้าวเพื่อบริโภคภายในประเทศ มีการส่งออกบ้างเล็กน้อย สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตข้าวอันดับ 6 ของโลกในสัดส่วนร้อยละ 4 (USDA. Foreign Agricultural Service, 2002: Online)

ที่มา : USDA. Foreign Agricultural Service (2002: Online)

การผลิตข้าวไทย

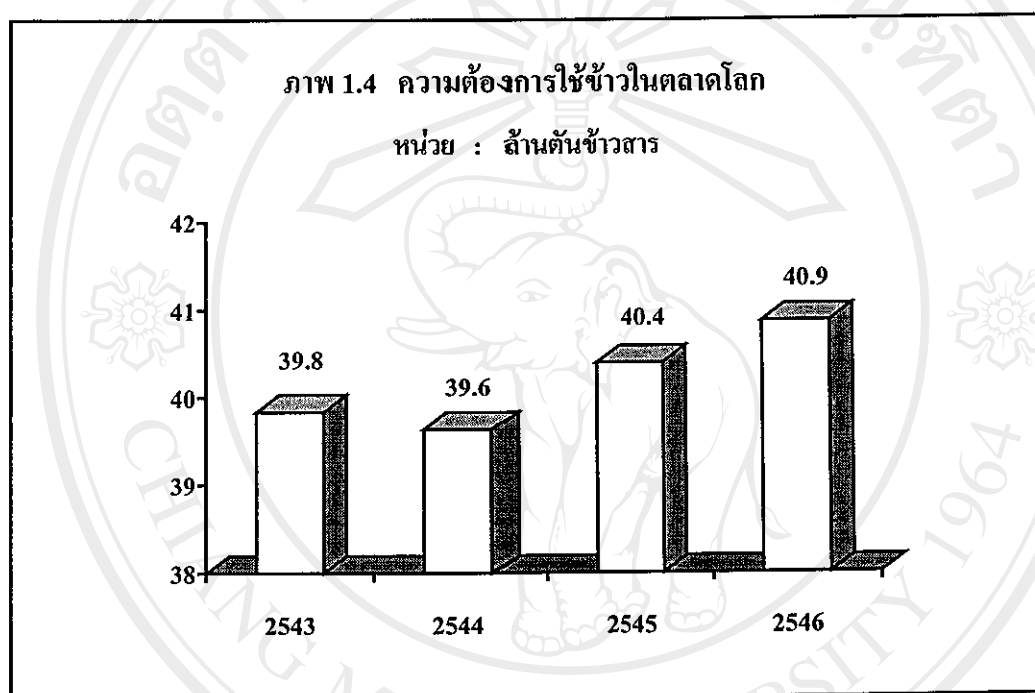
ในปี 2546 ไทยผลิตข้าวได้ประมาณ 25.9 ล้านตันข้าวเปลือก แบ่งเป็นข้าวนาปี 20.0 ล้านตันข้าวเปลือก ข้าวนาปรัง 5.9 ล้านตันข้าวเปลือก โดยมีผลผลิตรวมลดลงกว่าปีก่อน 0.6 ล้านตันข้าวเปลือก หรือลดลงร้อยละ 2.2 เนื่องจากผลผลิตข้าวในจังหวัดภาคอีสานได้รับความเสียหายจากน้ำท่วม (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2546: ออนไลน์)

ที่มา : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2546: ออนไลน์)

ความต้องการใช้ข้าวในตลาดโลก

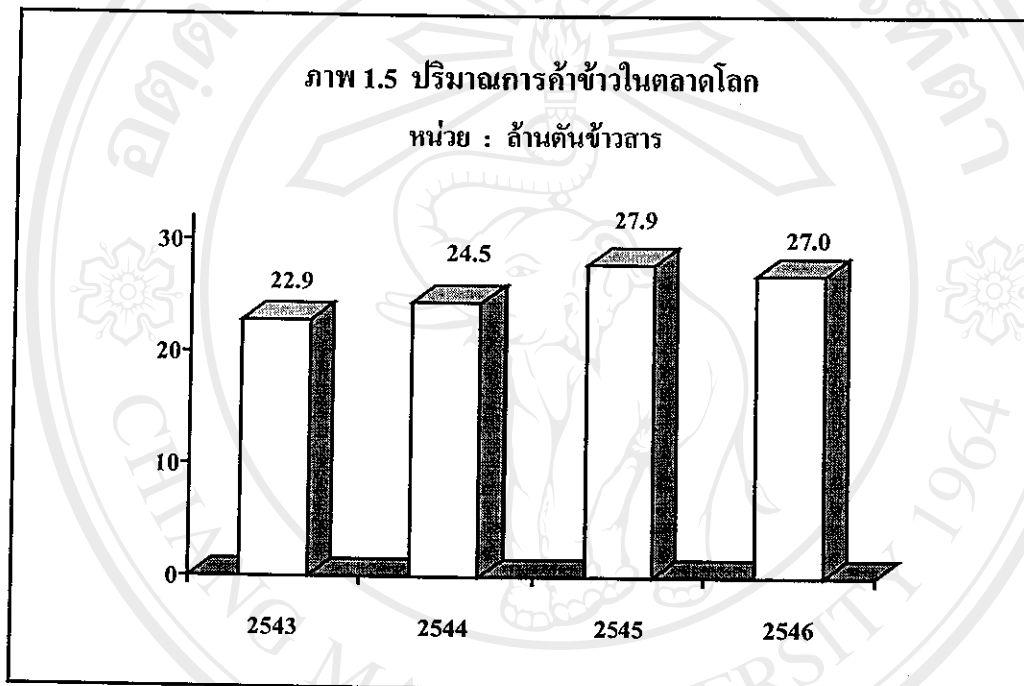
ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ความต้องการใช้ข้าวในตลาดโลกเพิ่มขึ้นจาก 39.8 ล้านตันข้าวสาร เป็น 40.9 ล้านตันข้าวสาร หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.8 เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกและความนิยมบริโภคข้าวที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องของประเทศต่างๆ (USDA. Foreign Agricultural Service, 2002: Online)

ที่มา : USDA. Foreign Agricultural Service (2002: Online)

การค้าข้าวในตลาดโลก

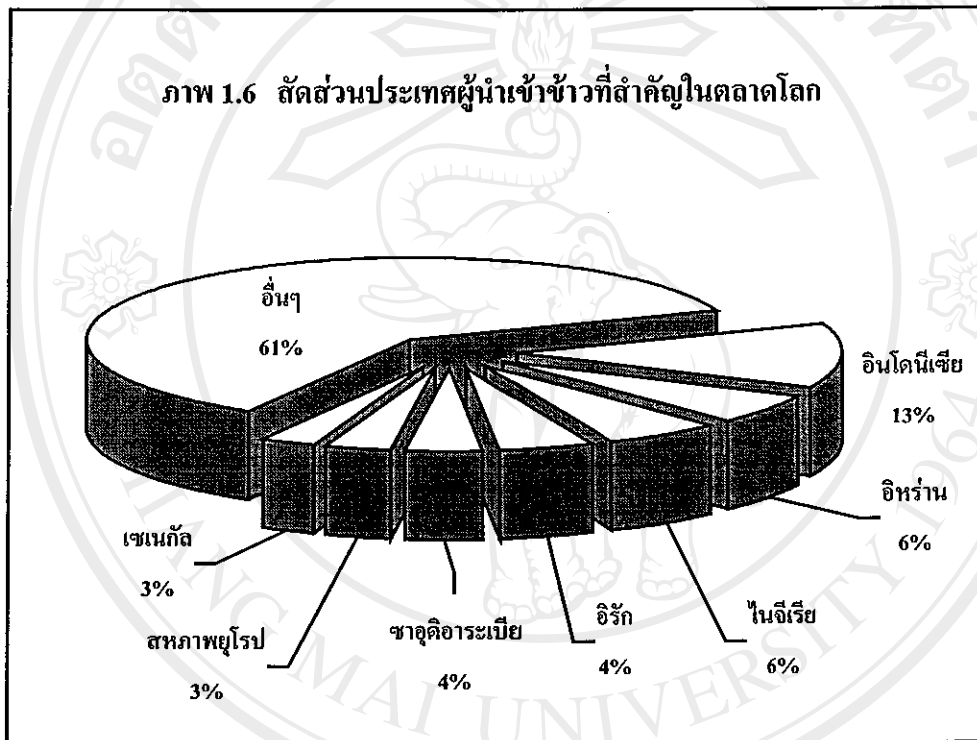
ปริมาณการค้าข้าวในตลาดโลกปี 2546 มีประมาณ 27 ล้านตันข้าวสาร ลดลงจากปีก่อน 0.9 ล้านตันข้าวสาร หรือร้อยละ 3.3 สาเหตุจากผลผลิตโลกที่ลดลง อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกับปริมาณการค้าในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ปริมาณการค้าได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17.9 นับได้ว่าเป็นอัตราการเจริญเติบโตทางการค้าที่สูงมาก (USDA. Foreign Agricultural Service, 2002: Online)

ที่มา : USDA. Foreign Agricultural Service (2002: Online)

ประเทศผู้นำเข้าข้าวที่สำคัญในตลาดโลก

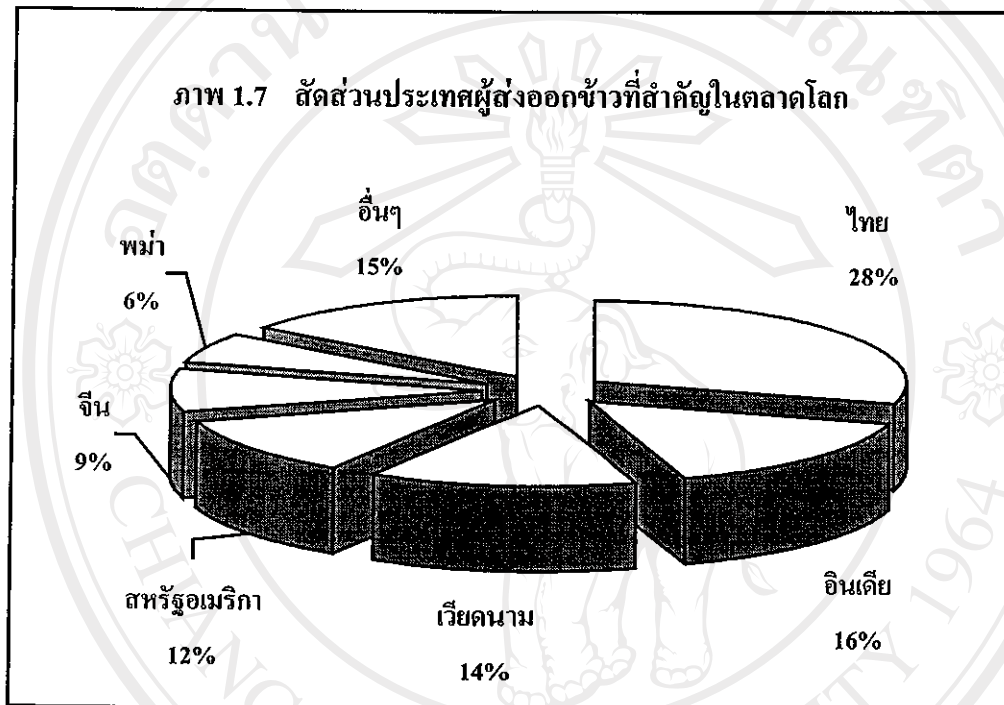
ในปี 2546 อินโดนีเซียเป็นประเทศมีการนำเข้าข้าวมากที่สุด ประมาณร้อยละ 13 รองลงมาได้แก่ อิหร่านและไนจีเรีย โดยมีสัดส่วนการนำเข้าเท่ากัน คือร้อยละ 6 ประเทศอิรักและซาอุดีอาระเบีย ร้อยละ 4 นอกจากนี้ยังมีสหภาพยุโรปและเซเนกัล อีกร้อยละ 3 (USDA. Foreign Agricultural Service, 2002: Online)

ที่มา : USDA. Foreign Agricultural Service (2002: Online)

ประเทศผู้ส่งออกข้าวที่สำคัญในตลาดโลก

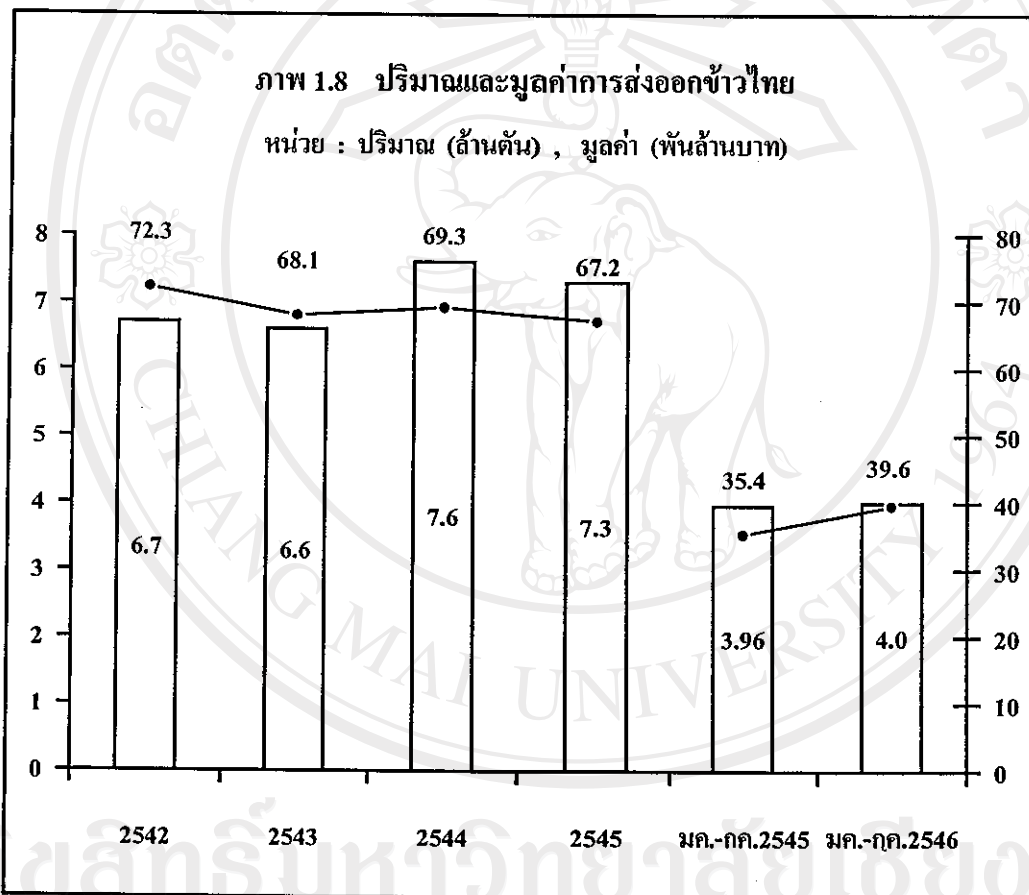
ในปี 2546 ไทยเป็นประเทศที่มีการส่งออกข้าวมากที่สุด คือประมาณร้อยละ 28 รองลงมาได้แก่ อินเดีย เวียดนาม สหรัฐอเมริกา และจีน โดยมีสัดส่วนการส่งออกคิดเป็นร้อยละ 16, 14, 12 และ 9 ตามลำดับ (USDA. Foreign Agricultural Service, 2002: Online)

ที่มา : USDA. Foreign Agricultural Service (2002: Online)

การส่งออกข้าวไทย

ปัจจุบันไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดของโลก ด้วยปริมาณการส่งออกสูงถึง 7 ล้านตันหรือประมาณ 1 ใน 3 ของปริมาณการค้าข้าวในตลาดโลก คิดเป็นมูลค่าเกือบ 70 พันล้านบาท ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงกรกฎาคม 2546 มีการส่งออกแล้วประมาณ 4.0 ล้านตัน มูลค่าประมาณ 39.6 พันล้านบาท เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี 2545 ที่มีการส่งออกประมาณ 3.96 ล้านตัน มูลค่าประมาณ 35.4 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 1.0 (กรมการค้าต่างประเทศ, 2546: ออนไลน์)

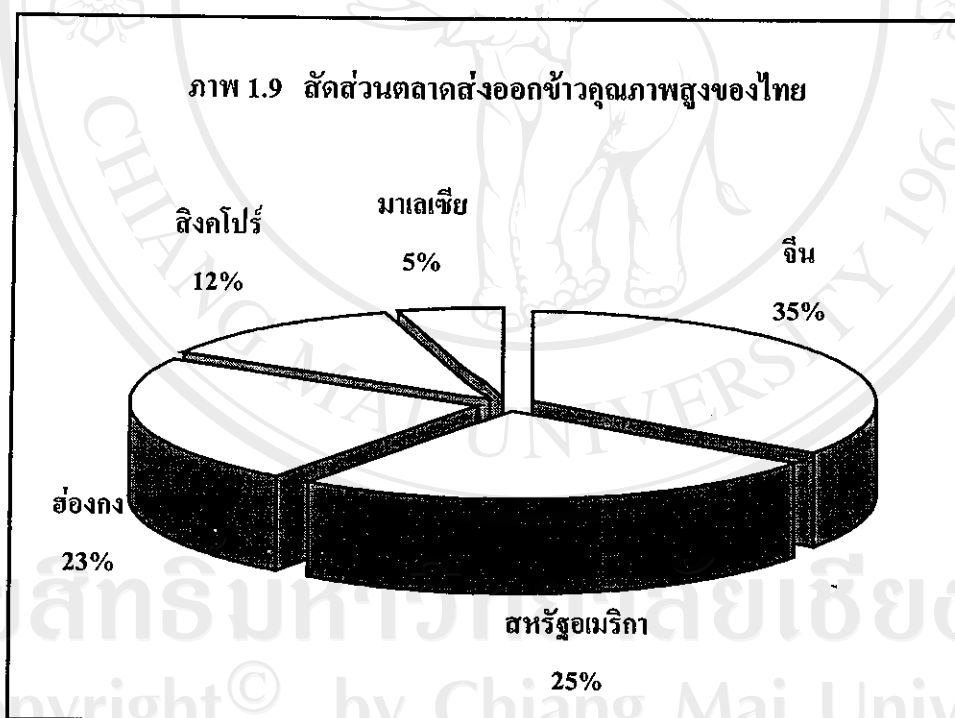

ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ (2546: ออนไลน์)

ตลาดส่งออกข้าวไทย

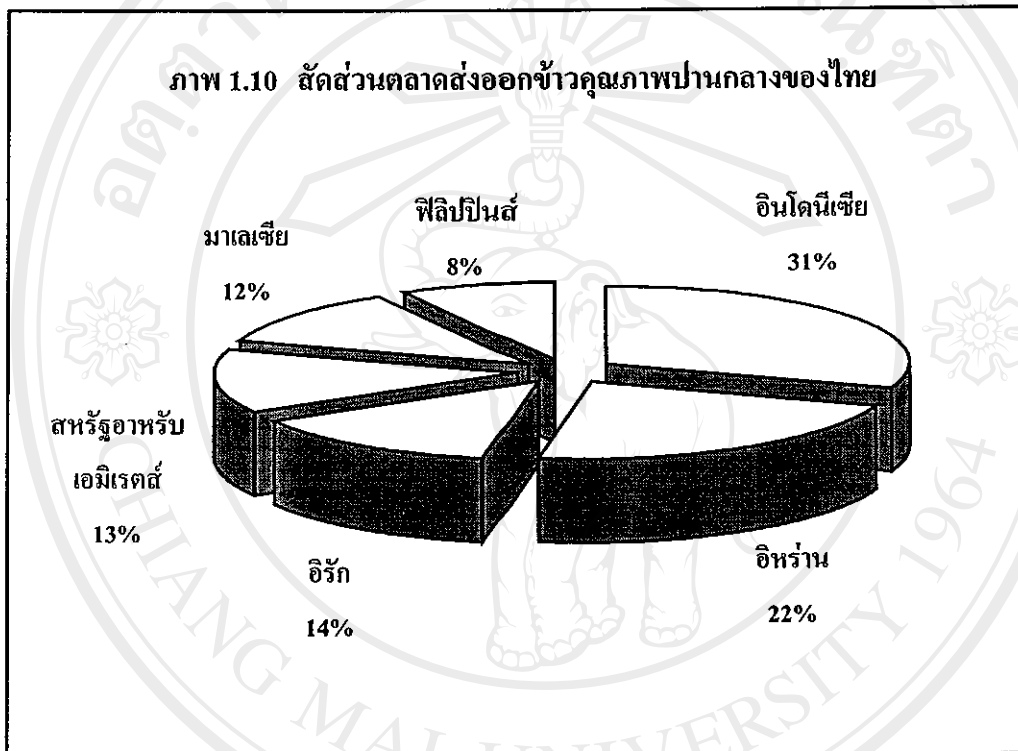
ในปี 2546 การส่งออกข้าวของไทยส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 60 เป็นการส่งออกข้าวคุณภาพสูง ที่เหลือประมาณร้อยละ 40 เป็นการส่งออกข้าวคุณภาพปานกลาง และข้าวคุณภาพต่ำ โดยส่งออกไปยังตลาดที่สำคัญ แยกตามคุณภาพข้าวได้ ดังนี้

ข้าวคุณภาพสูงหรือข้าวคุณภาพดี คือข้าวขาว 100 % (ข้าวที่ไม่มีเมล็ดหัก) และข้าวขาว 5% (ข้าวที่มีเมล็ดหักเพียงร้อยละ 5 ของปริมาณข้าวทั้งหมด) ข้าวคุณภาพสูงที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยมากที่สุด คือข้าวหอมมะลิ ซึ่งมีสัดส่วนการส่งออกสูงถึงกว่าร้อยละ 80 ของปริมาณการส่งออกข้าวคุณภาพสูงทั้งหมดของไทย ตลาดส่งออกข้าวคุณภาพสูงที่สำคัญของไทย ในปี 2546 ได้แก่ จีน ฮองกง สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์ ในสัดส่วนร้อยละ 35, 25, 23 และ 12 ตามลำดับ (กรมส่งเสริมการส่งออก, 2546: ออนไลน์)

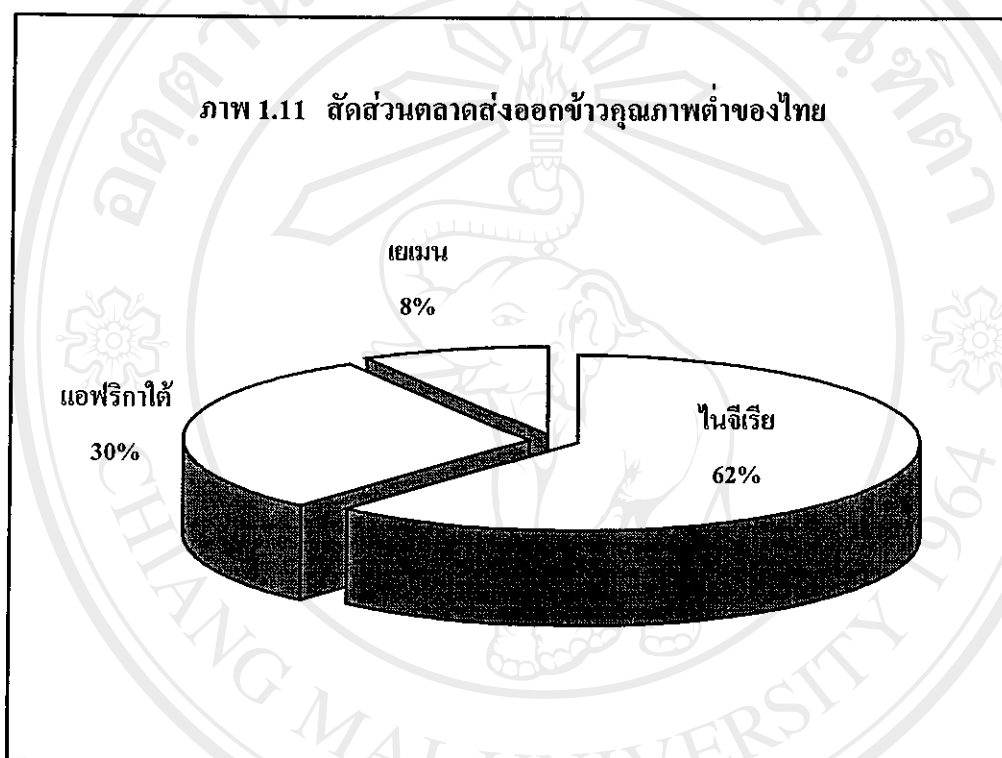
ที่มา : กรมส่งเสริมการส่งออก (2546: ออนไลน์)

ข้าวคุณภาพปานกลางเป็นข้าวขาว 10-15 % และข้าวเหนียว ในปี 2546 มีมูลค่าส่งออกไม่มากนัก โดยมีสัดส่วนเพียงประมาณร้อยละ 5 ของมูลค่าส่งออกข้าวทั้งหมดของไทย ตลาดส่งออกข้าวคุณภาพปานกลางที่สำคัญของไทย ได้แก่ อินโดนีเซีย อิหร่าน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อิรัก และมาเลเซีย โดยมีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 31, 22, 14, 13 และ 12 ตามลำดับ (กรมส่งเสริมการส่งออก, 2546: ออนไลน์)

ที่มา : กรมส่งเสริมการส่งออก (2546: ออนไลน์)

ข้าวคุณภาพต่ำเป็นข้าวขาวที่มีเมล็ดหักมากกว่าร้อยละ 20 ปลายข้าว และข้าวเนื่อง การส่งออกข้าวคุณภาพต่ำของไทยในปี 2546 มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 35 ของมูลค่าส่งออกข้าว ทั้งหมดของไทย ตลาดส่งออกข้าวคุณภาพต่ำที่สำคัญของไทยคือ ไนจีเรีย แอฟริกาใต้ และเยเมน โดยมีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 62, 30 และ 8 ตามลำดับ (กรมส่งเสริมการส่งออก, 2546: ออนไลน์)

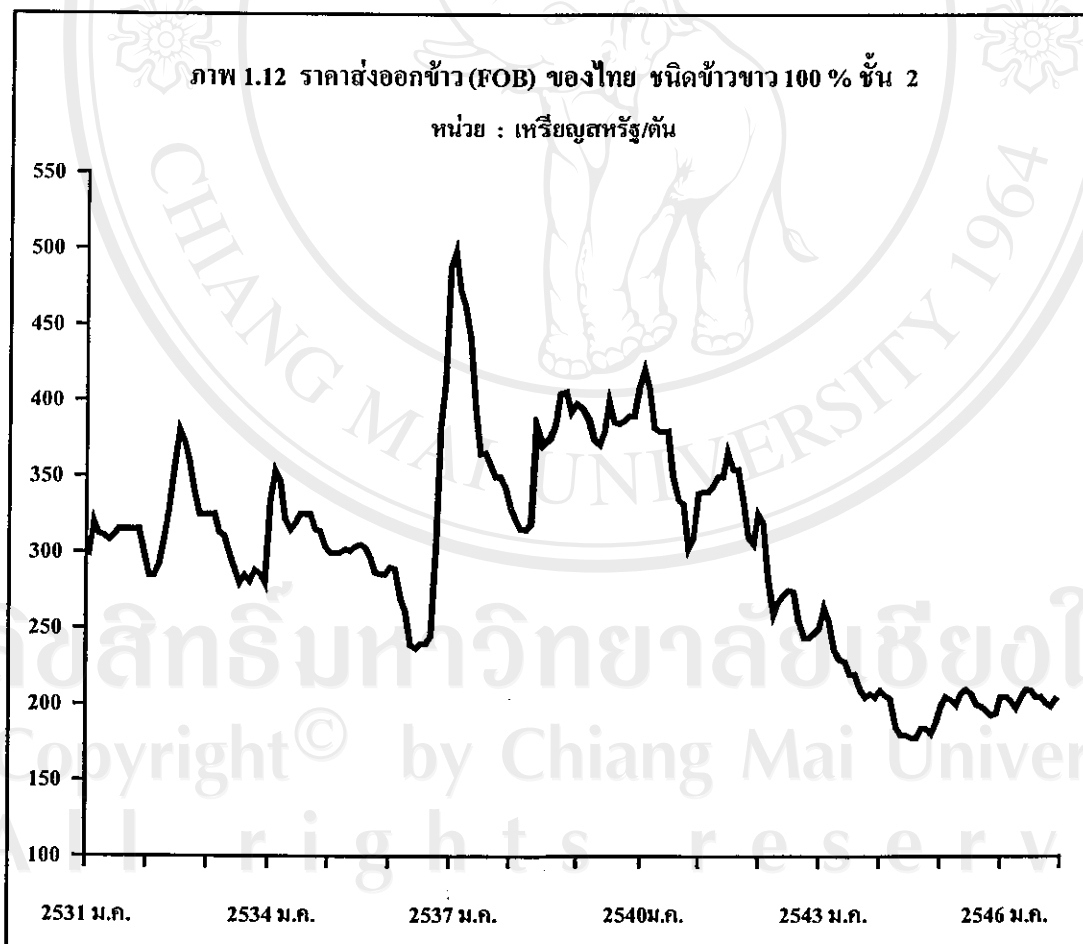

ที่มา : กรมส่งเสริมการส่งออก (2546: ออนไลน์)

การแข่งขัน

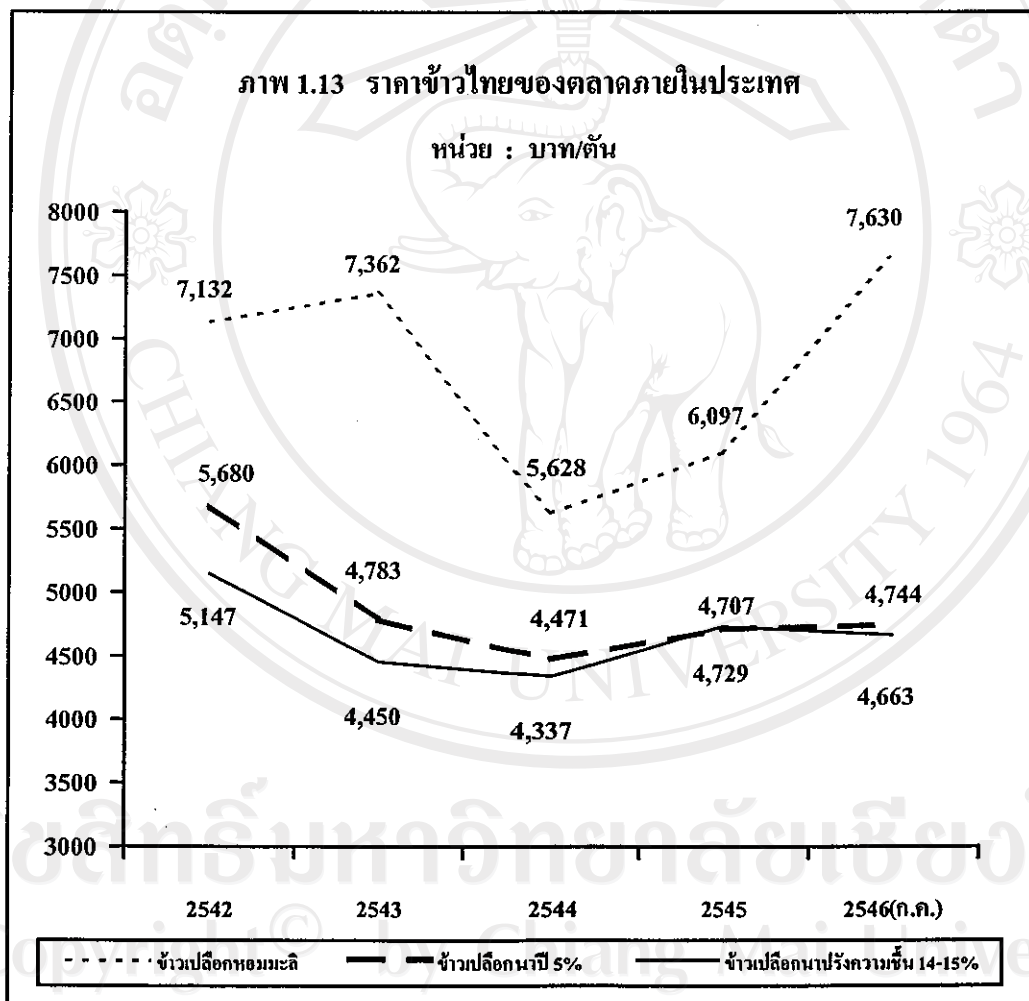
ปัจจุบันไทยยังคงครองความเป็นผู้นำในการส่งออกข้าวสู่ตลาดโลก แต่การส่งออกข้าวโดยรวมของไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ตามภาวะการค้าข้าวในตลาดโลกที่ชะลอตัวลง ประกอบกับปัญหาการแข่งขันด้านราคาที่เกิดจากความรุนแรงขึ้น

ภาพ 1.12 แสดงความเคลื่อนไหวราคาส่งออกข้าว (FOB) ของไทย ชนิดข้าวขาว 100 % ชั้น 2 นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมา จะเห็นว่า ราคาข้าวมีความแปรปรวนค่อนข้างสูงและมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในช่วงสองปีที่ผ่านมา ราคาข้าวจะกระเด้งขึ้นบ้างแต่เนื่องจากปัญหาการแข่งขันด้านราคาที่เกิดจากความรุนแรงขึ้น ทำให้ราคาข้าวในตลาดโลกและตลาดในประเทศยังคงทรงตัวอยู่ในระดับต่ำ (กรมการค้าต่างประเทศ, 2546: ออนไลน์)

ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ (2546: ออนไลน์)

ภาพ 1.13 ในช่วงห้าปีที่ผ่านมาราคาข้าวไทยตลาดภายในประเทศ โดยเฉพาะข้าวเปลือกนาปี 5 % และข้าวเปลือกนาปรัง ความชื้น 14-15 % ราคาเคลื่อนไหวอยู่ในช่วงแคบๆ ตามปริมาณการสั่งซื้อข้าวในตลาดต่างประเทศที่ชะลอตัวลง ขณะที่ข้าวเปลือกหอมมะลิในช่วงสองปีที่ผ่านมา มีสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงของราคาเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูง คือร้อยละ 8.3 ในปี 2545 เป็นร้อยละ 25.1 ในปี 2546 ทั้งนี้ เนื่องจากตลาดต่างประเทศนิยมบริโภคข้าวหอมมะลิเพิ่มมากขึ้น ทำให้ความต้องการส่งออกข้าวหอมมะลิมากขึ้น ส่งผลให้ราคารับซื้อข้าวเปลือกหอมมะลิตลาดภายในประเทศสูงตามไปด้วย (กรมการค้าต่างประเทศ, 2546: ออนไลน์)

ที่มา : กรมการค้าภายใน (2546: ออนไลน์)

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวและพยากรณ์ราคาส่งออกข้าว (FOB) ของประเทศไทย ชนิดข้าวขาว 100 % ชั้น 2 ด้วยวิธีอาร์มา

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาเชิงทฤษฎี

มีความรู้เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของราคาส่งออกข้าว (FOB) ของประเทศไทย โดยภาครัฐบาลและภาคธุรกิจสามารถนำผลการพยากรณ์ราคาข้าวที่ได้ ไปใช้ในการวางแผนและการบริหารจัดการ หรือกำหนดนโยบายต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดข้าว ตลอดจนเตรียมความพร้อมในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากราคาข้าว หรือพยายามควบคุมและใช้ประโยชน์จากราคาข้าวที่จะเกิดขึ้นนั้นให้ได้รับประโยชน์สูงสุด

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาความเคลื่อนไหวและพยากรณ์ราคาส่งออกข้าว (FOB) ของไทย โดยใช้ข้อมูลราคาส่งออกข้าว (FOB) ของไทย ชนิดข้าวขาว 100 % ชั้น 2 เป็นรายเดือนตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2531 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 รวมจำนวน 192 ตัวอย่าง